

NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN CỦA DU LỊCH HIỆN ĐẠI Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

TS. Dương Văn Sáu

Trưởng khoa Văn hóa Du lịch, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội

Tóm tắt

Du lịch hiện đại là những loại hình du lịch với các chương trình du lịch đặc thù được tổ chức để khai thác nguồn tài nguyên đặc hữu nhằm đáp ứng các xu hướng và nhu cầu xã hội đương đại; được tiến hành thông qua những phương cách hiện đại có sự trợ giúp của khoa học và công nghệ nhằm đáp ứng các lợi ích cung cầu cũng như định hướng và tạo ra nhu cầu mới cho khách du lịch trong xã hội hiện đại.

Từ khóa: Du lịch hiện đại, xu hướng du lịch

Abstract:

Modern tourism is the tourism types with particular tours which are held to exploit the unique resources to meet the contemporary social trends and needs; implemented through modern ways with help of technology and science to meet the benefit of supply and demand as well as orient and create the new demands for tourists in modern society.

Keywords : Modern tourism, Tourism Trends

1. Du lịch hiện đại là gì?

Chúng ta đang sống trong một xã hội hiện đại; đất nước đang trong quá trình Công nghiệp hóa – Hiện đại hóa và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng... Tất cả những điều đó đã và đang tác động mạnh mẽ đến mọi cơ tầng của đời sống chính trị, kinh tế, văn hóa – xã hội trong đó có du lịch. Là một ngành kinh tế mở, kinh tế tổng hợp mang tính liên ngành, liên vùng và xã hội hóa cao; kinh tế du lịch luôn gắn bó mật thiết, khăng khít không thể tách rời với tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa – xã hội trong nước cũng như quốc tế. Chính vì vậy, kỷ nguyên hiện đại của loài người mà chúng ta đang sống sẽ tác động trực tiếp, mạnh mẽ, sâu rộng đến kinh tế du lịch Việt Nam. Từ đó tác động cụ thể đến các loại hình du lịch hiện đại

Có nhiều cách tiếp cận, giải thích và đưa ra những minh chứng về thuật ngữ “Du lịch hiện đại”; trong giới thuyết của mình, chúng tôi cho rằng: “Du lịch hiện đại là những loại hình du lịch mà trong đó các chương trình du lịch mang nội dung mới, phản ánh sự phát

triển của xã hội văn minh hiện đại. Các chương trình này được tổ chức theo những phương cách khoa học, hiện đại, có sự trợ giúp của khoa học và công nghệ tiên tiến; không chỉ đáp ứng những nhu cầu của các đối tượng du khách mà còn góp phần định hướng và tạo ra những nhu cầu mới cho du khách trong xã hội hiện đại”.

2. Tính chất của Du lịch hiện đại

Du lịch hiện đại, bao trùm lên ngay trong tên gọi của mình đã thể hiện rõ nội dung, tính chất và yêu cầu mà nó chi phối: “hiện đại”. Tuy nhiên, để cụ thể hóa nội dung hiện đại, các loại hình du lịch thông qua những chương trình du lịch cụ thể của mình phải thể hiện được các tính chất cơ bản sau đây:

- *Tính cấp tiến, tiên phong*: Đây là tính chất đầu tiên và quan trọng nhất để có thể đánh giá tính hiện đại của nó. Tính cấp tiến, tiên phong của các loại hình du lịch phải thể hiện sự mới lạ, độc đáo của sản phẩm để tạo ra sự hấp dẫn, thu hút sự quan tâm, chú ý của các đối tượng du khách khác nhau. Tính cấp tiến, tiên phong thể hiện trong việc áp dụng những thành tựu của khoa học công nghệ mới nhất về phương tiện, trang thiết bị hiện đại trong việc khai thác các tài nguyên du lịch tạo ra các sản phẩm du lịch đặc trưng, mang đến sự khác biệt trong quá trình thẩm nhận và trải nghiệm của du khách. Ví dụ các loại hình du lịch không gian, sử dụng các trang thiết bị vận chuyển chuyên dụng đặc biệt như tàu vũ trụ, khinh khí cầu, các thiết bị bay như thủy phi cơ, trực thăng, tàu lượn, dù lượn hay các thiết bị thám sát đáy biển như tàu ngầm, tàu lặn, áo lặn, phao bơi.v.v... Tính cấp tiến, tiên phong trong du lịch hiện đại cũng là sự mở màn cho những trào lưu mới trong quá trình khám phá, mở mang tầm nhìn tới những chân trời mới với những lối sống mới, hiện đại trong sinh hoạt, tiêu dùng, hưởng thụ... của du khách trong những không gian mới. Tính cấp tiến, tiên phong trong du lịch hiện đại cũng là việc đầu tư khai thác các tài nguyên đặc hữu của một địa phương, khu vực để tạo ra những sản phẩm du lịch đặc trưng rồi chuyển đến cho du khách thông qua những phương thức riêng biệt. Ví dụ như việc đầu tư xây dựng các khu du lịch nghỉ dưỡng cao cấp, siêu cao cấp; có thể giúp du khách nghỉ dưỡng, chữa bệnh, phục hồi và nâng cao sức khỏe. Các dịch vụ cao cấp, mới lạ phục vụ ăn ở, nghỉ dưỡng, chữa bệnh, phục hồi chức năng... có chất lượng cao nhằm phục vụ những nhu cầu cao của một bộ phận du khách trong nước và quốc tế. Nó còn là những tư duy sống động, chủ động sáng tạo một cách khách quan trong phong cách phục vụ tạo nên

những ấn tượng đối với các đối tượng du khách. Bản chất du lịch là sáng tạo, sáng tạo trong tư duy và hành động; chỉ có như vậy mới tạo ra sự khác biệt, tạo ra lợi thế cạnh tranh để trở thành cơ sở, nền tảng căn bản của quá trình tăng trưởng và phát triển bền vững của kinh tế du lịch.

- *Tính đương đại, thời đại*: Các loại hình du lịch hiện đại phải đáp ứng nhu cầu đương đại của các thị trường khách. Nếu không đáp ứng nhu cầu đương đại, các loại hình du lịch dù có hiện đại đến mấy cũng sẽ không thu hút được khách hàng bởi tính phi thực tế của nó. Các loại hình du lịch hiện đại phải chứa đựng xu hướng, trào lưu mới, những tiến bộ của xã hội loài người; đó chính là tính chất thời đại. Chỉ khi đáp ứng được tính chất thời đại, du lịch mới trở thành ngành kinh tế tổng hợp của xã hội hiện đại. Tính chất đương đại, thời đại của du lịch hiện đại thể hiện trong nội dung mà các chương trình du lịch hàm chứa, phương cách tổ chức hiện đại, chuyên nghiệp, đạt chuẩn quốc tế. Những phương thức triển khai hoạt động văn minh hiện đại; các phương thức thanh toán khoa học, hiệu quả thực sự là những nội dung mang tính đương đại, thời đại mà du lịch hiện đại hàm chứa.

- *Tính thử nghiệm, định hướng*: Du lịch hiện đại luôn phải đi tiên phong trên mọi lĩnh vực. Tiên phong sẽ góp phần thử nghiệm, kiểm tra đánh giá hiệu quả để mở đường và định hướng cho các hoạt động tiếp theo. Tính thử nghiệm, định hướng sẽ khiến cho du lịch hiện đại trở thành một trong những công cụ hữu hiệu để thăm dò phản ứng của thị trường và tạo ra nhu cầu mới cho du khách. Tính thử nghiệm đồng thời sẽ là «kích hoạt tố» đối với nhà tổ chức cũng như du khách, tạo ra sức cuốn hút, sự đam mê chinh phục những lĩnh vực mới, những chân trời mới của du lịch hiện đại. Trên cơ sở kết quả của sự thử nghiệm, các loại hình du lịch hiện đại sẽ trở thành những nhân tố định hướng cho các loại hình du lịch truyền thống cũng như định hướng nhu cầu của du khách và định hướng quá trình vận động, phát triển của một xã hội hiện đại.

3. Tiêu chí, yêu cầu của du lịch hiện đại

Du lịch hiện đại là du lịch của xã hội hiện đại, đáp ứng các nhu cầu của thế giới hiện đại, được thế giới hiện đại chấp nhận và sử dụng như một thành tố tất yếu. Để có thể đạt được điều đó, du lịch hiện đại trước hết phải mang *nội dung hiện đại*. Nội dung hiện đại chính là những biểu hiện cụ thể văn minh lịch sự trong các mối quan hệ cung – cầu của

hoạt động du lịch. Trong nội dung các chương trình du lịch, du khách phải được hưởng thụ các giá trị hiện đại đích thực thông qua sự trải nghiệm thực tiễn với các dịch vụ đạt chuẩn, có chất lượng cao trong những không gian và thời gian xác định của chương trình du lịch. Khách du lịch hiện đại đang chuyển từ hình thức tham quan, viếng thăm, ngắm cảnh thông thường ở các điểm đến sang mong muốn được tìm hiểu sâu hơn về các giá trị và cuộc sống bản địa nhằm phát triển bản thân cá nhân của chính mình. Khai thác các tài nguyên đặc hữu để tổ chức các loại hình du lịch nghỉ dưỡng, chữa bệnh... đang là sự lựa chọn của nhiều đối tượng khách hàng. Các hình thức này đang được gọi chung là du lịch vì sức khỏe (*Wellness Tourism*). Nội dung hiện đại của các chương trình du lịch chính là yêu cầu đổi mới và phát triển không ngừng các hoạt động phục vụ du khách, nâng cao chất lượng sống theo dòng chảy và nhịp sống thời đại. Nó phản ánh tính Động tuyệt đối của kinh tế du lịch đương đại.

Du lịch hiện đại cũng phải mang tính chất và nội dung hiện đại thông qua *phương cách tổ chức hiện đại, văn minh* thay vì những cách thức truyền thống, những thông lệ xưa cũ trong giao tiếp ứng xử đương đại. Phương cách tổ chức thực hiện các chương trình du lịch hiện đại, văn minh thể hiện qua việc sử dụng các phương tiện, trang thiết bị hiện đại bằng những phong cách mới, hiện đại để nâng cao hình ảnh về phong cách sống, nâng cao chất lượng sống thông qua những kỹ năng sống văn minh, hiện đại. Trong giai đoạn mới, là một quốc gia biển đảo, Việt Nam đã, đang và sẽ ngày càng đón được nhiều khách du lịch bằng tàu biển (cruise). Nhiều hãng tàu biển quốc tế nổi tiếng như *Royal Caribbean International, Star Cruises, Costa, Silver Sea, Seaborn...* với các du thuyền quốc tế sang trọng bậc nhất thế giới như: *Quantum of the Seas, Silver Shadow, Seaborn Pride, Nautica, SS Voyager...* luôn chọn các cảng biển du lịch Việt Nam là điểm đến trong hải trình của mình. Phương cách tổ chức hiện đại, văn minh là một yêu cầu căn bản, quyết định của du lịch hiện đại. Không có phương tiện, trang thiết bị hiện đại, không thể có phong cách tổ chức phục vụ hiện đại, không có du lịch hiện đại.

Yêu cầu của du lịch hiện đại cũng đặt ra trong quá trình kinh doanh phải tạo ra những *Giá trị và giá cả khác biệt* với những điều kiện thông thường. Một chương trình du lịch hiện đại là một chương trình du lịch tạo ra những giá trị mới mẻ nhưng lại có giá cả khác biệt. Điều đó sẽ tạo nên ấn tượng và sự khác biệt, tăng tính hấp dẫn của du lịch hiện

đại. Việc sử dụng các công nghệ cao, thay đổi phong cách và chu trình sản xuất kinh doanh... sẽ góp phần giảm chi phí tối đa từ đó giúp giảm giá các sản phẩm mà vẫn nâng cao chất lượng và giá trị sản phẩm đưa đến tay khách hàng.

Du lịch hiện đại cũng cần có các *phương thức thanh toán khoa học, tiên tiến* đó là những yêu cầu mới đối với các chương trình du lịch hiện đại. Do đặc tính di chuyển cao, các dịch vụ xúc tiến, bán sản phẩm du lịch cũng sẽ đòi hỏi sự thay đổi theo yêu cầu của sản phẩm với mức độ phản hồi ngay lập tức để tạo sự hài lòng và thoải mái cho khách. Phương thức thanh toán hiện đại thông qua cách thức giao dịch thương mại điện tử, sử dụng các loại thẻ tín dụng hiện đại, các phương thức thanh toán hiện đại mang tính thanh khoản cao, tạo tiện dụng cho khách hàng. Phương thức thanh toán khoa học, tiên tiến bao gồm cách thức giao dịch thanh toán giữa các đối tác với nhau, bao gồm các thanh toán giữa công ty du lịch với các đối tác của mình và phương thức thanh toán giữa khách hàng với công ty du lịch; giữa du khách với cư dân bản địa, với những người cung cấp dịch vụ ở các điểm đến du lịch.v.v... Những phương thức thanh toán tiên tiến sẽ đem lại cảm giác nhẹ nhàng thư thái khi kết thúc hợp đồng công việc giữa các doanh nghiệp để bắt đầu một hợp đồng mới; một chuyến du lịch vui vẻ hanh thông mới đối với du khách cũng như đem đến sự hài lòng cho những người kinh doanh các dịch vụ tại các điểm đến du lịch, tạo tiền đề vui vẻ đón tiếp các đoàn du khách khác.

Tất cả các tiêu chí, yêu cầu trên khi được đáp ứng và thỏa mãn sẽ làm tăng chất lượng và hiệu quả cho các chương trình du lịch hiện đại. Đó không chỉ là mong muốn, yêu cầu mà đó chính là xu hướng tất yếu của du lịch hiện đại

4. Những thuận lợi và khó khăn khi phát triển các loại hình du lịch hiện đại ở Việt Nam hiện nay

Phát triển các loại hình Du lịch hiện đại là xu thế tất yếu của kinh tế du lịch Việt Nam và thế giới. Để theo kịp dòng chảy thời đại, đưa du lịch nước nhà phát triển nhanh chóng và bền vững các cơ quan chức năng, các doanh nghiệp kinh doanh du lịch và mọi đối tượng du khách cần phải có những nhận thức và hành động một cách tích cực, đồng bộ để xây dựng Văn hóa Du lịch ở Việt Nam. Ở Việt Nam có rất nhiều điều kiện thuận lợi để phát triển các loại hình du lịch hiện đại. Những thuận lợi đó có được là do có tiềm năng phong phú, đa dạng, nhiều tài nguyên đặc sắc, độc đáo, hấp dẫn. Thiên nhiên, cảnh

quan, môi trường của chúng ta đặc sắc, hấp dẫn, còn giữ được nhiều nét nguyên sơ, hoang dã đặc biệt là ở các vùng nông thôn và miền núi, vùng sâu, vùng xa... Nhiều nơi có những suối nước nóng thiên nhiên, các mỏ bùn khoáng có chất lượng, nhiều loại sinh vật đặc hữu, điều đó tạo điều kiện phát triển các loại hình du lịch sinh thái nghỉ dưỡng, chữa bệnh.

Kinh tế Du lịch Việt Nam mới đang trong những chặng đường phát triển đầu tiên, cơ sở vật chất kỹ thuật, hạ tầng phục vụ du lịch sớm được tiếp cận nhanh chóng với những thành tựu hiện đại của khu vực và thế giới thông qua các nhà đầu tư nước ngoài. Việt Nam được xem là một trong những thị trường trọng điểm mới nổi của các nhà đầu tư nước ngoài trong lĩnh vực du lịch. Đây là điều kiện thuận lợi cho du lịch Việt Nam nhanh chóng tiến thẳng lên hiện đại, ngang bằng với các nước trong khu vực có trình độ phát triển cao. Bên cạnh cơ sở vật chất kỹ thuật thì đường lối, cơ chế, chính sách phát triển du lịch của Việt Nam được xem là cởi mở, thông thoáng trong chiến lược phát triển. Cùng với đó, nguồn nhân lực du lịch Việt Nam tuy còn non yếu và thiếu nhưng nhìn chung khá sáng tạo và tích cực học hỏi, cầu thị. Nhanh chóng học tập và sáng tạo làm chủ khoa học và công nghệ, nâng cao trình độ, có nhiều thợ có tay nghề cao so với các nước ASEAN.

Mặc dù có những điều kiện thuận lợi cơ bản, song du lịch Việt Nam còn khá nhiều khó khăn trong phát triển du lịch hiện đại. Truyền thống và kinh nghiệm của nền sản xuất nông nghiệp mấy ngàn năm chi phối với những thói quen đôi khi trở thành rào cản cho phát triển kinh tế dịch vụ. Kinh doanh dịch vụ du lịch thiếu tiền lệ, thiếu kinh nghiệm. Tư tưởng tiểu nông, mùa vụ chen vào trong kinh tế dịch vụ dễ dẫn đến tình trạng tự phát, «chặt chém», chụp giật.v.v... Mặc dù đã bước đầu phát triển nhưng về cơ bản, cơ sở vật chất kỹ thuật hạ tầng phục vụ du lịch chưa đáp ứng yêu cầu. Môi trường du lịch còn bị xâm hại gây ô nhiễm đặc biệt do tính mùa vụ chi phối. Cơ chế chính sách phát triển du lịch còn thiếu đồng bộ gây hạn chế cho sự phát triển, đôi khi trở thành rào cản vô hình. Cùng với đó, chất lượng nguồn nhân lực chưa đáp ứng yêu cầu. Tính linh hoạt, luân chuyển cao trong nghề nghiệp khiến tính chuyên nghiệp thấp, chất lượng chuyên môn không bền vững, thiếu ổn định.

5. Giải pháp căn bản để phát triển các loại hình du lịch hiện đại ở Việt Nam

Để phát triển các loại hình du lịch hiện đại ở Việt Nam tương xứng với vị thế và tiềm năng của đất nước sẽ có rất nhiều việc phải làm. Trước hết phải tích cực, chủ động cập nhật tình hình phát triển của Du lịch thế giới, đánh giá đúng các xu hướng phát triển của du lịch hiện nay để có chính sách và biện pháp phù hợp. Theo đánh giá của Cục xúc tiến thương mại (*Vietnam Trade Promotion Agency – VIETRADE*) du lịch hiện nay đang có các xu hướng chính sau đây: Đối tượng khách có nhiều thay đổi về độ tuổi, người già, người mới nghỉ hưu đi du lịch ngày càng nhiều nên cần có những chương trình đặc biệt phục vụ nhu cầu về nghỉ dưỡng cho đối tượng khách này. Số lượng người độc thân đi du lịch cũng tăng cao nên cần có các dịch vụ thích ứng. Những thay đổi về vai trò và trách nhiệm trong gia đình khiến khách là phụ nữ ngày càng tăng, yêu cầu các cơ sở có những cải tiến, bổ sung các trang thiết bị, vật dụng và các dịch vụ, lịch trình phù hợp với nhu cầu của nữ thương nhân. Xu hướng hiện nay du khách thường chọn các dịch vụ, hàng hoá bền vững, có nhân sinh thái, thân thiện với môi trường. Du khách ngày càng có ý thức và nhu cầu cao về an toàn và sức khỏe, nhiều người muốn quay về với thiên nhiên; sử dụng thời gian nhàn rỗi và thu nhập để nghỉ ngơi và hưởng thụ các dịch vụ có lợi cho sức khỏe và sắc đẹp. Vì vậy, cần triển khai thực hiện và tập trung khai thác, tuyên truyền cho các những chương trình, dịch vụ thân thiện với môi trường, chăm sóc sắc đẹp và sức khỏe cho du khách. Cần tạo những khu vực không khói thuốc lá. Trong các nhà hàng, khách sạn không bán và phục vụ rượu mạnh; bổ sung các thực đơn tăng cường rau, củ, quả chứng minh được nguồn gốc, các món ăn ít béo, đường, calo hoặc ít carbohydrate, các đồ uống ít calo và ít cafein. Tại các điểm đến du lịch, tăng cường tổ chức câu lạc bộ sức khỏe với những dụng cụ, thiết bị thể thao, phòng tập yoga, sân tennis, sân tập golf mini, bể bơi, bể sục, phòng tắm nước khoáng, ngâm thuốc bắc, nơi phơi nắng hoặc các phòng massage... ; các dịch vụ du lịch kết hợp chữa bệnh thời đại như các bệnh gut, tiểu đường, tim mạch.v.v... Để phát triển các loại hình du lịch hiện đại cần xây dựng đồng bộ hệ thống các văn bản pháp qui phục vụ du lịch; Tạo ra hành lang pháp lý căn bản, đúng, đủ để giám hộ sự phát triển của xã hội đương đại. Thực sự có những động thái tích cực, chủ động để phát triển thị trường du lịch trong nước theo đúng phương châm: “Xây dựng nền kinh tế thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa”. Trong phương châm này đối với du lịch Việt Nam thì việc “định hướng xã hội chủ nghĩa” chính là có những chính sách, biện pháp

thích hợp, đồng bộ, đủ mạnh của hệ thống chính trị để qui tụ sức mạnh, qui tụ lực lượng cả về tài chính công. Có cơ chế, chính sách thích hợp, ưu đãi, khuyến khích coi thị trường là “chiến trường” kinh doanh để từ đó xây dựng chiến lược và chiến thuật phù hợp với sự biến đổi nhanh chóng của thị trường.

Chuyển biến căn bản giáo dục, đào tạo nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch; xem xét đánh giá lại hiệu quả các mối quan hệ 4 bên, gồm: cơ quan quản lý nhà nước từ trung ương xuống cơ sở - Các cơ sở đào tạo nguồn nhân lực du lịch – Các doanh nghiệp sử dụng nguồn nhân lực du lịch – Bộ máy chính quyền và cư dân bản địa? Có chính sách cụ thể để xây dựng các cơ sở đào tạo trọng tâm, trọng điểm, có đủ năng lực cả về cơ sở vật chất kỹ thuật, hạ tầng du lịch, nguồn nhân lực chất lượng cao, qui tụ từ nhiều cơ sở khác trong khu vực hoặc cả nước. Đánh giá, sắp xếp lại hệ thống đào tạo nguồn nhân lực du lịch hiện nay thay vì “thả nổi” theo cơ chế thị trường hiện nay. Việc thả nổi hiện nay dẫn đến lãng phí tiền của, công sức của nhà nước, doanh nghiệp và cá nhân cùng gia đình của họ vì đầu tư không hiệu quả.

Xây dựng Văn hóa Du lịch chính là động thái quan trọng nhất để nâng cao chất lượng hiệu quả của các loại hình du lịch hiện đại ở Việt Nam hiện nay. Văn hóa Du lịch được xác định là khoa học nghiên cứu, khai thác các giá trị văn hóa để phát triển du lịch và nâng cao hàm lượng văn hóa trong các mối quan hệ cung – cầu của hoạt động du lịch. Đó chính là nội hàm căn bản để khai thác các tài nguyên du lịch của Việt Nam và nâng cao chất lượng, hiệu quả kinh doanh trong các lĩnh vực của kinh tế du lịch.

Xã hội ngày càng phát triển, các loại hình du lịch hiện đại cũng ngày càng phát triển. Đó vừa là cơ hội, vừa là thách thức của Du lịch Việt Nam hiện nay.,.

Hà Nội, ngày 06 tháng 4 năm 2016

TS DƯƠNG VĂN SÁU

Trưởng khoa Văn hóa Du lịch, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội;

418 La Thành, Đống Đa, Hà Nội.

Web: huc.edu.vn ; Email: saudv@huc.edu.vn; Đt: 0988236889; Fb: Sáu Văn Dương.

Tài liệu tham khảo

1. Đồng Ngọc Minh, Vương Lôi Đình (2001), *Kinh tế du lịch và du lịch học*, NXB Trẻ.

2. Dương Văn Sáu (2004), giáo trình “*Lễ hội Việt Nam trong sự phát triển du lịch*”, Trường Đại học Văn hóa Hà Nội.
3. Dương Văn Sáu (2008), giáo trình “*Di tích lịch sử - văn hóa và danh thắng Việt Nam*”, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
4. Dương Văn Sáu (2014), sách “*Hệ thống di tích Nho học Việt Nam và các Văn miếu tiêu biểu ở Bắc Bộ*”, NXB Thông tin – Truyền thông.
5. Lê Hồng Lý (chủ biên), Dương Văn Sáu, Đặng Hoài Thu (2010), giáo trình “*Quản lý di sản văn hóa với phát triển du lịch*”, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
6. *Luật Du lịch*, NXB Chính trị quốc gia, H.2005
7. *Luật Di sản Văn hóa và nghị định hướng dẫn thi hành*, Nxb.Chính trị Quốc gia. H.2002
8. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch; Tổng cục Du lịch (2013); “*Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030*”, Hà Nội
9. <http://www.vietnamtourism.vn>
10. <http://www.vietrade.gov.vn>